

Publieke omroep kampt met geloofwaardigheid

Analyse

[Achtergrond](#) - 26 januari 2016 - Auteur: Wiebke Pittlik

Er is geen complot van politiek en *Lügenpresse* in Duitsland. Maar wel zijn er verschillende mechanismen die zorgen voor een berichtgeving die politiker is dan zij zou moeten zijn.

(gepubliceerd 21-1-2015, geactualiseerd 26-1-2015) In Duitsland woedt een discussie over politieke correctheid in de media. Er zou een 'zwijgkartel' zijn, dat problemen met vluchtelingen wil verhullen. Dat roept niet meer alleen de islamkritische beweging Pegida, maar ook de oud-minister van Binnenlandse Zaken Friedrich (CSU). In Nederland zorgde een Duitse freelancer zondag voor ophef met uitspraken over staatsinvloed op de regionale omroep WDR. Ze heeft haar uitspraken inmiddels ingetrokken, maar het debat komt niet uit het niets. Hoe zit het met de politieke invloed bij de publieke omroep?

Overheidsinvloed

Claudia Zimmermann werkt voor de regionale omroep WDR, onderdeel van de ARD. Ze zei zondag op de [Limburgse zender L1](#) dat journalisten van de publieke omroep gehouden zijn aan een berichtgeving die positief is voor het regeringsbeleid. Dat vond ze zelf logisch omdat de publieke omroep met belastinggeld wordt betaald. De Duitse Pegida-beweging sloeg er direct munt uit en schreef op Facebook: "De WDR is geschokt...logisch, omdat weer iemand het stilzwijgen doorbreekt. Deze moedige vrouw zal haar langste tijd als freelancer bij de WDR wel hebben gehad!"

Maandag maakte de journaliste bekend dat ze had zitten zwetsen en bood haar excuses aan. In het [persbericht](#) verzekerde de WDR dat de regering geen invloed heeft op de berichtgeving. De omroepen worden gefinancierd door de omroepbijdrage, en niet door overheidssubsidie, juist om de onafhankelijkheid te waarborgen.

Toch denkt de helft van de Duitsers dat er wel degelijk staatsinvloed is bij de publieke televisie, bleek al in oktober uit [een enquête](#) van diezelfde omroep WDR. 42 procent denkt dat de regering aanwijzingen geeft waarover media moeten berichten. 39 procent vindt dat de term *Lügenpresse* hout snijdt, blijkt uit een andere peiling van het Allensbach Instituut, die deze week werd aangehaald in het

ARD-discussieprogramma 'Hart aber Fair'. ([Bekijk hier de uitzending](#))

Verwevenheid politiek en publieke zenders

Dat dat beeld is ontstaan, is niet verwonderlijk. Steeds weer zijn er schandalen en schandaaltjes die op een te nauwe verwevenheid tussen politici en publieke zenders duiden (zie: [Barre tijden voor Duitse journalistiek](#)). Daarbij werkt de structuur van de omroepen die verdenking in de hand. De omroepen hebben een toezichthoudend orgaan, waarin "de politiek de meest invloedrijke kracht is", aldus Der Tagesspiegel in september vorig jaar. De raden bestaan voor ongeveer eenderde uit politici, de overige zetels worden onder maatschappelijke organisaties ook langs politieke lijnen verdeeld.

De ZDF moet dat nu veranderen, want per 1 januari van dit jaar geldt het nieuwe ZDF-Staatsverdrag, een overeenkomst tussen omroep en overheid. Dat is aangepast na een uitspraak van het Constitutioneel Hof in 2014. Het Hof bepaalde dat er een "consequenter inachtneming van de verplichting tot afstand van de staat voor de publieke omroep" moet komen.

De komende maanden wordt de samenstelling van de verschillende toezichtraden bij de ZDF aangepast aan de door het Hof opgelegde normen. Maximaal eenderde van de leden mag afkomstig zijn van (semi)-overheidsorganisaties. Vertegenwoordigers van politieke partijen moeten de Fernsehrat verlaten.

Er is dus haast geboden voor secretaris-generaal van de CSU Andreas Scheuer, merkt [Der Tagesspiegel](#) op. Scheuer heeft aangekondigd dat hij als lid van de *Fernsehrat* de redactie van ZDF-Heute op het matje wil roepen, naar aanleiding van de late berichtgeving over het geweld in Keulen.

Activistisch pro-vluchteling

De deelstaten, die in de Fernsehrat nu nog allemaal door een politicus worden vertegenwoordigd, moeten volgens de nieuwe regels nu een behartiger van een toegewezen belangengroep sturen. Nedersaksen bijvoorbeeld moet een vertegenwoordiger van de moslimgemeenschap sturen, Hamburg iemand uit de muziekwereld en Noordrijn-Westfalen een representant van de media- en filmwereld. Daarmee wordt de politiek in ieder geval op papier wat verder op afstand gezet van de publieke zenders.

Maar of de veranderingen een merkbaar effect hebben voor het publiek is de vraag. Omroepen en ook de geschreven media waren sinds afgelopen zomer opvallend activistisch pro-vluchtelingen. Dat was waarschijnlijk geen opgelegd beleid, geen gevolg van de structuur van de omroep, maar een reactie op de dagelijkse incidenten uit extreem-rechtse hoek vorig jaar. Ook waren veel

verslaggevers uitgesproken verrast over de gastvrijheid waarmee veel Duitsers vluchtelingen ontvingen (zie: [Fel publiek debat over omgang met vluchtelingen](#)).

Weggezet in rechtse hoek

Toch is het te makkelijk om te zeggen dat het door politieke invloed en journalistieke zelfcensuur komt dat het zo lang onduidelijk bleef wat er in Keulen is gebeurd en door wie. Er was weinig feitelijke informatie en daardoor alle redenen voor terughoudendheid, zeker in zo'n gevoelige kwestie. Journalisten willen niet dat hun woorden worden geïnstrumentaliseerd door rechts- populistten, zoals direct gebeurde met de uitspraken van Zimmermann over de WDR.

Daarbij schrijft de [Pressekodex](#), de journalistieke code, voor dat journalisten voorzichtig omgaan met het vermelden van de afkomst van verdachten. Ze dienen er rekening mee te houden dat het vermelden van afkomst vooroordelen over minderheden kan versterken.

In discussieprogramma 'Hart aber Fair' kwam nog een mechanisme aan bod: wie - vóór Keulen - zijn zorgen uitspreken over de komst van zoveel vluchtelingen voelde zich, door de overheersende toon in de media, vaak weggezet in de rechtse hoek. Door de discussie die de berovingen en aanrandingen in Keulen heeft losgemaakt, is er meer ruimte in het publieke debat gekomen voor juist deze zorgen. (Zie ook: [factcheck over taboes in Duitse media en politiek n.a.v. 'Hart aber Fair'](#))

De Nederlandse publicist Paul Scheffer [vertelde 23 januari in de Volkskrant](#) dat hij aan den lijve heeft ondervonden hoe de politieke stemming doorwerkt op redactievloeren. Toen hij in oktober 2015 een interview had gegeven aan een journalist van Die Zeit, werden daarin passages geschrapt die kritisch waren over kanselier Merkel. Ook moest de journaliste haar vraagstelling aanpassen zodat duidelijk werd dat ze zich van de antwoorden distantieerde, aldus Scheffer, die deze lezing bij navraag beaamt, maar er verder niet op wil ingaan. Scheffer ging niet met de aanpassingen akkoord en het interview is niet gepubliceerd.

In diezelfde maand oktober 2015 schreef Zeit-hoofdredacteur Giovanni di Lorenzo een [hoofdreactioneel commentaar](#) in een editie over en door vluchtelingen. Daarin legt hij de koers van de krant uit. Di Lorenzo roemt Merckels uitspraak 'Wir schaffen das' en voegt er aan toe dat politiek, burgers en media daaraan vastberaden moeten vasthouden, om het ook daadwerkelijk te kunnen redden. Hij schrijft dat journalisten ook geëngageerde burgers zijn, dat de hartelijke ontvangst van de vele, vele vluchtelingen overweldigend is, maar waarschuwt voor "te veel van het goede, dat ontstaat als journalisten betrokken actoren worden, campagnes organiseren en soms zelfs tot censuur overgaan". Ook de

problemen die vluchtelingen veroorzaken moeten journalisten benoemen, zonder dat ze direct van xenofobie worden beschuldigd, vervolgt Di Lorenzo. "Anders zitten we in de val van de mooipraterij, waar we niet verder in mogen trappen."

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/14827/publieke-omroep-kampt-met-geloofwaardigheid>